

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת קד'ש'ים

צִדְקָה תְּעִשֶׂה לַתּוֹרָה – קְדוּשִׁים

איִפֹּת צְדָק וְהִין צְדָק יִהְיֶה לָכֶם – לשם מה דרושות שתי מידות נפח?

פרשת **קְדוּשִׁים** פותחת בציווי "**קְדוּשִׁים תִּהְיוּ, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה'** אֱלֹהֵיכֶם", המופנה לכל אחד ואחת מאיתנו. לכאורה, כדי להגיע למדרגה הנדרשת של "קְדוּשִׁים", עלינו לעסוק כל הזמן בדברים שברומו של עולם, באמצעות עיון, הגות, מחשבה וכיו"ב. מפתיע לגלות שלאחר מספר מצומצם של פסוקים, בהם מזהרים בני ישראל על מצוות שבין אדם לקונו, מובאות מצוות "סוציאליות" רבות, ששייכות לתחום שבין אדם לחברו. ועוד יותר מפתיע שמדובר בעניינים הנראים יחסית קלי ערך או עוסקים בקטנות חלילה, כמו הקפדה על דיוק במשקלות, בנפח וכיו"ב. האם מכירת קרטון חלב שאמור להכיל ליטר, וחסר בו סמ"ק אחד (אלפית מהנפח המוצהר), הוא זה שימנע בעדי מלהיות קדוש?

ואכן התורה מצווה אותנו, "מֵאֲזַנִּי צְדָק אֲבִנִּי צְדָק אִיפֹת צְדָק וְהִין צְדָק יִהְיֶה לָכֶם". חז"ל טורחים להבהיר לנו שהתורה עורכת הקבלה בין החנווני השוקל ללקוחותיו ובין הדיין. וכדברי רש"י, "מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין". כיום מחליפים המאזניים הדיגיטליים את המכאניים, ובוודאי שאין כמעט שימוש במאזניים הבנויים על אבנים/משקולות, ואין בנמצא כלי מדידה מיוחדים למכירת שמן או יין מחביות. איפה אם כך יכולים אנו להביא לידי ביטוי את הצד הרוחני הגלום במצוה זו, ואת הצדדים הייחודיים השונים, המשתקפים בשמותיהם של כלי המדידה?

מקוצר היריעה נסתפק בהתייחסות ל-"הין צְדָק". 'הין' הוא מידת נפח, ובמקרא מיוחסת מידה זו לנוזלים בלבד, לעומת האִיפֹה, המשמשת יותר ביבש (קמח, זרעים וכיו"ב) אך גם בלח. אנו רואים שהתורה אינה מתייחסת לכל יחידת מידה בנפרד, אלא מזכירה כל סוג של מידה, "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשׁוֹרָה" כאשר המִדָּה מתייחסת לאורך, והמִשׁוֹרָה לנפח. התורה מביאה גם דוגמא מייצגת למידת נפח, "אִיפֹת צְדָק". ושואלים חז"ל, מדוע מזכירה התורה גם "הין צְדָק", שהרי אף הוא בגדר מידת נפח? התשובה היא, שבא הכתוב "לומר לך שיהא הן שלך צדק ולא שלך צדק". מדוע נבחרה דווקא יחידת מידה זו, המשמשת לנוזלים בלבד, ללמדנו כלל זה?

תכונתו העיקרית של הנוזל היא נזילותו, כלומר היותו חסר צורה קבועה. אם לא יהיה מה שיחזיק אותו וימנע את נזילותו, הרי הוא ייזל כלפי מטה וילך, כל עוד לא ייעצר ע"י מחסום אטום ויציב. הנוזל מקבל גם את צורת הכלי בו הוא מצוי. לכן אולי רומז הוא לכך, שעל האדם לשמור על דברתו, על "הן הצדק" שלו, כפי שה-"הין צְדָק" שומר על הנוזל שבתוכו, מבלי לגרוע ממנו ולו טיפה אחת. דברתו של אדם או הבטחתו צריכה להיות מוצקה. כיצד מייצגת המילה "הין" על אותיותיה תכונה זו? אם נחפש אחר המכנה המשותף שבין האותיות ה' ו-נ', נגלה שייחודן בכך שהן מייצגות את קו האמצע ואת העדר התזוזה או הסטייה לצד כזה או אחר. אם ניקח את כל האותיות המייצגות מספר בן ספרה אחת (1-9) הלא הן א'-ט', הרי האמצעית שבהן היא ה'. וכן לגבי האותיות המייצגות מספרים דו-ספרתיים (10-90), האות נ' היא האמצעית שבהן. בצירוף הן, שתי האותיות האמצעיות, מחזקות ותומכות זו את זו, כאשר האות י' המייצגת את הקב"ה, כמו מורה להן מלמעלה את מקומו של קו האמצע, הניצב, ניצבות הן. משמעות נוספת של המילה 'הין', היא ערך, כאומרת "תן עוד לדבריך". ואז, אם מילותיך שוות ויקרות, שקול כל מילה. כי לכשתסור מדברתך חלילה, תתייבנה האותיות ותשאלנה "הן הבטחת? הלא הבטחת?". ואם אין ערך לדבריך, ממילא, גם לך אין. ואחרון חביב, אמור תמיד הן (כן) יציב לצְדָק והתייצב לצידו, ואמור לאו תקיף, כאשר אתה חש בחסרונו.

לא תקם ולא תטר את בני עמך ואִהְבֵּת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ

מדוע אוסרת עלינו התורה לנקום במי שפגע בנו, ואפילו לנטור לו טינה? בעצם למה לא? שאלה זו מחריפה כאשר אנו מבינים מדברי חז"ל שאין הכתוב עוסק בפגיעה פיזית. נשתמש בדוגמא הדומה לזו שמביאים חז"ל, כדי להמחיש את המושגים 'נקמה' ו'נטירה': ראובן ביקש לשאול משמעון את משורו אך שמעון סירב. למחרת מתהפכות היוצרות ושמעון הוא זה שמבקש מראובן שישאיל לו את פטישו. אפשרות אחת לסיים הסיפור: ראובן מסרב, מכיוון ששמעון לא נענה לבקשתו יום קודם לכן. במקרה זה, הריהו עובר לדברי חז"ל על ציווי התורה של "לא תקם". נשמע מוזר, שהרי ראובן לא פגע בשמעון פיזית, אלא רק נמנע מלעשות לו טובה. והימנעות זו אף היא אינה סתמית, אלא מהווה בעצם מידה כנגד המידה, בה נהג כלפיו שמעון.

סיום "מרוכך" יותר: ראובן נענה לבקשתו של שמעון ומשאיל לו את הפטיש. תוך כדי נתינה הוא מעיר כבדרך אגב, שהוא אינו נוהג כפי שנהג שמעון כלפיו, ולמרות ששמעון דחה אותו ביום הקודם, הרי הוא משאיל לו את פטישו. במקרה זה היינו נוטים להעריך את שאר הרוח של ראובן, שאינו גומל לשמעון כמעשהו, ובכך יכול ראובן לשמש לשמעון דוגמא חינוכית הראויה לחיקוי. להפתעתנו, לא זו בלבד שחז"ל אינם מציינים לשבח את התנהגותו של ראובן במקרה זה, אלא הם אפילו "מוציאים לעברו כרטיס אדום" ופוסקים לו עבירה על מצוות "לא תטר", בעוד שכלפי שמעון אין כל גינוי, ואפילו "לא שורקים לו על צהוב".

כדי להסביר את מהות הנקמה והנטירה, ננסה תחילה להתחקות אחר שורשי המילים 'תקם' ו-'תטר' הלא הם נ.ק.מ ו-נ.ט.ר. המופע הראשון בתורה המתייחס לנקמה מופיע כבר בפרשת בראשית, הפרשה הראשונה במקרא. אולי הדבר בא לרמז על כך, שיצר הנקמה הוא מהראשונים ומהמסוכנים המתגלים בנפש האדם. מופע זה מתייחס לעונש שהקב"ה מטיל על קין לאחר שרצח את הבל אחיו. הטיית השורש במקרה זה מוזרה יחסית, "שָׁבַעְתִּים יָקָם", ומסביר רש"י שהקב"ה כמו אומר "איני רוצה להנקם מקין עכשיו, לסוף (לאחר) שבעה דורות אני **נוקם נקמתי** ממנו... וסוף המקרא שאמר שבעתים **יוקם** והיא **נקמת הבל מקין**". ואכן מסביר הרש"ר שפעולת ה**נקמה** יש בה מעין ה**קמה** מחדש, ובאמצעותה חש ה**נוקם** כאילו הוא **מקומם/משקם** את הנפגע ואולי גם את הצדק הפגוע.

ניתן לחזק כוון זה בדרך הרמז, אם נחלק את אותיות השורש **נ.ק.ם** לשתיים, **נ.ק.ם**. מהו חלקה של האות **נון** בצירוף זה? "אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ" הוא ממזמורי התהילים החשובים ביותר, עד כדי כך שהוא נאמר מידי יום בתפילות, שלוש פעמים לפחות. מזמור זה מייצג את אותיות האלף-בית, ופסוקיו פותחים, כל אחד באות אחרת של האלף-בית, בסדר עולה (מ-"אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹקֵי הַמֶּלֶךְ" עד "תִּהְיֶה ה' יְדָבָר פִּי"). אך מי שיעקוב אחר סדר הפסוקים, יגלה כי במזמור "חסר" פסוק כנגד האות **נון**, ומהפסוק הפותח באות **מם**, עוברים ברצף לבא אחריו הפותח באות **סמך**. ההסבר לכך מובא בגמרא. דוד המלך כמו ראה ברוח הקודש שעתידיה להאמר נבואתו של עמוס ובה קביעה מפחידה, "לִפְלֵה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל נְטָשָׁה עַל אֲדָמְתָה אֵין מְקִימָה". מכיוון שהאות **נון** מייצגת **נפילה**, דוד המלך מחליט לדלג עליה. אלא שהוא לא מסתפק בכך, והוא מקדים ומגייס כבר עכשיו, סעד ותקומה לקראת הנפילה העתידיה (אם זו תקרה חלילה). ואת מי הוא מגייס למטרה זו, אם לא את הקב"ה, "סוֹמֵךְ ה' לְכָל הַנְּפִלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים".

כעת ייקל עלינו להבין את הצירוף **נ.ק.ם**, **נופל קם**, דהיינו ע"י ה**נקמה**, כך חושב לו ה**נוקם**, ה**נופל קם**. ומה עם ה**נטירה**? אחת מהנגזרות של השורש **נ.ט.ר** היא המילה 'מְטָרָה', שמשמעותה יעד אליו אנו אמורים לכוון נשק כדי לירות ולפגוע בו. ובהקבלה, אדם ה**נוטר** לעמיתו, כמו הופך אותו ל**מטרה** נעה, עליה הוא נעול כצלף. הוא עוקב אחריו בדריכות, כדי שיוכל לשלח בו את החץ ברגע המתאים.

במה עדיף שמעון שסירב ו"גרם לכל הסיפור", על פני ראובן ה"נגרר" או האדיב. שמעון התבקש ע"י ראובן להשאיל לו את משורו. מסיבה כזו או אחרת, הוא סירב ואין כל סיבה להניח שמדובר במשהו שיש לו נגד ראובן. סביר לחשוב שעשה זאת מסיבות אחרות, עד כדי אנוכיות ודאגה מוגזמת לרכושו. לעומתו, כאשר סירב ראובן אחר כך להשאיל לשמעון, פעפעע בו כבר רגש של דחייה, הגובל בשנאה, נגד אותו האיש שדחה אותו יום קודם. ועל כך כבר הזהירה אותנו התורה, בפסוק הקודם "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ". כך שמבין השניים מלווה הסירוב ברגש פסול, אצל ראובן דווקא. במקרה השני, בו נאות ראובן להשאיל את פטישו, הרי לא זו בלבד שלא עשה זאת כדי לגרום נחת רוח לשמעון, אלא שצירף ל"צפחיית בדבש" גם עוקץ. לכך מתייחס הפתגם "לא מדובשך ולא מעוקצך". הפגיעה במקרה זה אינה פחותה מזו של הסירוב, כפי שאומר הנביא ירמיהו "חֵץ שְׁחוּט לְשׁוֹנֵם". הלשון מכוונת אל המטרה שהציב לנגד עיניו במעשה ה**נטירה**.

נצייר תסריט דמיוני מתוך "ראייה תמימה" (יש שיאמרו שאין כזו), שבו אפשר והדברים היו מתנהלים אחרת. ראובן פונה לשמעון ומבקש לשאול את משורו. שמעון עדיין לא הפנים את המשך הפסוק, "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ". הוא אינו רואה כל סיבה לתת לראובן משהו משלו, חינום, מבלי שתצא לו מזה כל טובת הנאה. שמעון מסרב בטבעיות. ראובן שנפשו מתקוממת תחילה, בוחר לקבל זאת בהבנה, לרחם על מוגבלותו של שמעון ולשמוח על כך שהוא אינו נמצא באותו מקום בו מצוי שמעון. תודה לא-ל שהבנתו גבוהה יותר, שהרי הוא מסוגל להבין שנכון להשאיל גם ללא כל תמורה, מתוך אהבת ישראל פשוטה. חשיבה חיובית זו של ראובן, פועלת את פעולתה ברוחני, גם על שמעון. כל אותו הלילה, כשהוא שוכב על מיטתו, מתרוצצות להן המחשבות במוחו של שמעון. "ראובן אינו בחור טיפש, לפחות הוא לא נראה כזה. האם הוא חשב שאני אשאיל לו את המשור, למרות שאין לי סיבה טובה לעשות זאת? כנראה שהוא האמין שהוא יקבל את המשור. אם הוא חושב כך, כנראה שאצלו זה דבר טבעי להשאיל לאחרים, כשהם מבקשים ממנו. בעצם למה לא, אם זה יכול לגרום הרגשה טובה לשני, מבלי שזה יגרום לי הפסד? אולי יש בזה משהו... בעצם, זו לא בעיה, אפשר לבדוק את זה. אבקש ממנו מחר איזשהו כלי, נגיד פטיש, ונראה איך זה עובד אצלו". ובמחשבה זו הוא נרדם מואר יותר. תארו לכם את ההשפעה המתחוללת בנפשו ובתפיסתו של שמעון, כאשר למחרת, ראובן נענה לבקשתו ללא היסוס ומשאיל לו את הפטיש. שמעון "זכה" בפטיש אך למעשה, גם בקפיצת מדרגה רוחנית. וראובן שרק נתן, הוא "המקבל הגדול" שזכה לעלות במעלות "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", בכך שקירב אליו את אחיו, גם בהשגה הרוחנית.

דבר חסידות

כשמוליכים את האדם ביד (מנהיגים ומנהלים אותו) – נעלה הדבר יותר (ויכול האדם להגיע גבוה יותר), אך העבודה בכוח עצמו (מרצונו ומיוזמתו של האדם) – יקרה יותר (בעיני הקב"ה וגם בעיניו של האדם). (היום יום, בשם אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.